

WPROWADZENIE

Podstawową cechą procesów transformacji są ciągłe zmiany potencjału i powiązań przestrzennych, funkcji podmiotów gospodarczych oraz ich oddziaływanie na kształtowanie otoczenia. Procesy te dokonują się przy zmianie relacji zachodzących w różnej skali układów przestrzennych – od światowej i krajowych po regionalne i lokalne. Uwidaczniają się w zakresie nasilenia powiązań handlowych, transportowych, nowych możliwości rozwoju i oddziaływania firm, a także instytucji, występujących w przestrzeni geograficznej. Do tego nurtu badawczego nawiązują prezentowane poniżej wyniki prac badawczych, które odnoszą się do wybranych problemów przestrzennych powiązań gospodarczych, społecznych i kulturowych, a także rozwoju działalności i funkcjonowania firm oraz przemian układów lokalnych.

Podstawową rolę w światowej przestrzeni gospodarczej odgrywają relacje poszczególnych krajów w zakresie wymiany handlowej. Stanowi ona ważny czynnik wpływający na aktywizację gospodarczą danego kraju i określa nasilenie jego powiązań z otoczeniem międzynarodowym. Do tej problematyki nawiązują rozważania dotyczące wymiany handlowej gospodarki niemieckiej w przestrzeni światowej. Cechą charakterystyczną obrotów jest dodatnie saldo handlowe pod względem wartości obrotów handlowych, natomiast ujemne w zakresie przepływu masy towarowej. Dominujące znaczenie w zakresie eksportu mają produkty wymagające nakładów myśli technicznej (maszyny i urządzenia, chemikalia), natomiast w zakresie importu produkty mniej przetworzone, głównie paliwa, surowce i artykuły spożywcze (Z. Ziolo, K. Woźniak, M. Woźniak). W nasileniu relacji przestrzennych kluczowe znaczenie ma mobilność społeczna i gospodarcza, która odgrywa priorytetowe znaczenie w polityce Unii Europejskiej. Umożliwiają to różne rodzaje intermodalnych terminali pasażerskich zlokalizowane w wiodących miastach europejskich. Dają one pasażerom możliwość zmiany środka transportu lub trasy w krótkim czasie oraz połączeń usług transportu dalekobieżnego z transportem publicznym (B. Bodnár). W postępujących procesach integracji przestrzeni światowej i międzynarodowej ważną rolę odgrywa rozwój transportu lotniczego. Ilustracją tego jest analiza wpływu liberalizacji gospodarki na regionalną strukturę przestrzenną sieci lotniczych od Nigerii po Afrykę Zachodnią (A.O. Oluwakoya, D.D. Ajayi).

W przestrzeni światowej dokonuje się znaczna koncentracja produkcji wielu wyrobów. Problematykę tę przedstawiono na przykładzie Chin, które stały się światowym liderem w produkcji stali. Od 2017 roku wytwarzają one ponad połowę światowej produkcji stali, a w 2019 roku ich roczna produkcja przekroczyła miliard ton. Podkreślono, że tak duża koncentracja produkcji stali w tym kraju wskazuje, że Chiny mogą przejąć kontrolę nad światowym rynkiem tego produktu (R. Matykowski, A. Tobolska). Podstawowy wpływ na rozwój działalności firm ma osiągnięcie przez nie sukcesu ekonomicznego. W nawiązaniu do przyjętego założenia przedstawiono najważniejsze cechy nowego paradygmatu – tzw. czterolistnej koniczyny. Na przykładzie firmy ASTOR, stwierdzono,

że podstawowymi czynnikami sukcesu firmy jest: sprawność operacyjna, popularność marki, unikalna kultura organizacyjna z uwzględnieniem wartości humanistycznych (K. Kowalska). W procesie funkcjonowania przemysłu ważną rolę odgrywają instrumenty prawno-organizacyjne. Problematyka została przedstawiona na przykładzie górnictwa węgla. Celem tej pracy jest określenie wymogów uzyskania koncesji na działalność górnictwą oraz ocena prawna warunków dotyczących kompetencji organów nadzoru górnictwego (P.M. Woroniecki).

Współczesny rozwój gospodarczy miasta wpływa na jego zmiany przestrzenno-funkcjonalne, które dokonują się w wyniku rewitalizacji. Rozważania w tym zakresie przedstawiono na przykładzie Szczecina, zwłaszcza jego terenów portowych i przemysłowych (J. Rudewicz).

Ważnym zagadnieniem dla centrów historycznych jest podnoszenie ich jakości i rozwoju ruchu turystycznego, jako ważnego źródła dochodu. Podejmuje to analiza i ocena usług turystycznych świadczonych turystom w Krakowie. Ankietowani turyści stwierdzili, że ważną siłą ich przyciągania do tego miasta jest duża życzliwość i gościnność, z jaką są przyjmowani. Szczególnie wysoko cenią: usługi gastronomiczne, bazę noclegową, usługi w zakresie rozrywki, informacji turystycznej oraz dostępności komunikacyjnej (L. Mazanek, K. Borkowski, Z. Kruczek). Turystyka religijna należy do ważnych elementów nie tylko poznawczych, ale także wpływa na kształtowanie postaw duchowych poszczególnych osób. Wskazują na to wyniki badań dotyczące nasilenie ruchu turystycznego do Muzeum Dom Rodzinny Ojca Świętego Jana Pawła II w Wadowicach. Autorzy podają, że w ostatnich latach muzeum odwiedzało ponad 200 tysięcy turystów rocznie, w tym 40 tysięcy obcokrajowców z ponad 100 krajów (F. Mróz, A. Krogmann, M. Nemčiková, D. Oremusová). Ostatnio również fanoturystyka zyskuje coraz większą popularność i nierozzerwalnie wiąże się z kształtowaniem turystycznych doświadczeń. W kolejnym artykule dokonano identyfikacji założeń ekonomii doświadczeń i zastosowanie ich w fanoturystyce (E. Nawrocka, J. Krupa).

Współcześnie ważnym problemem badawczym jest określenie wpływu działalności gospodarczej prowadzonej przez firmy na zmianę warunków przyrodniczych. Na tym tle w pracy zaprezentowano sprawozdawczość przedsiębiorstw z tego zakresu należących do sektora „paliwa i gaz” notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. Podkreślono, że spółki zwracają uwagę na siłę ich oddziaływania na warunki klimatyczne. Stwierdzono, że wobec postępujących zmian klimatycznych ciągle zwiększa się świadomość ekologiczna firm (M. Trocka). Wobec postępującej degradacji środowiska i ograniczania jego zasobów, ważnym zagadnieniem jest podejmowanie działań proekologicznych w wyniku wdrażania działań cyrkulacyjnych. Problematykę tę omówiono na przykładzie gospodarstw domowych województwa podkarpackiego i małopolskiego. Wyniki badań wskazują, że na zachowania ich działań cyrkularnych wywierają wpływ niektóre cechy społeczno-ekonomiczne (E. Szczygieł).

Nasilająca się pandemia COVID-19 zmienia uwarunkowania funkcjonowania i rozwoju wszystkich dziedzin życia społecznego, gospodarczego i kulturowego. Do tej problematyki nawiązuje praca, podejmująca analizę postaw społecznych studentów wobec zmian funkcjonowania uczelni oraz konieczności wdrażania nowych metod kontynuowania procesu dydaktycznego. Stwierdzono, że znaczna część studentów szybko zaakceptowała nowe formy zdalnej realizacji zajęć dydaktycznych, ale część z nich nie podjęła tej formy, głównie ze względu na ograniczone możliwości techniczne i organizacyjne (J. Hauke, E. Bogacka, A. Tobolska, J. Weltrowska).

Ważną metodą ograniczania narastających dysproporcji w rozwoju gospodarczym i społecznym przestrzeni krajowej jest interwencja władzy centralnej. Problematykę tą omówiono na przykładzie działań rządu włoskiego, które mają na celu wyrównywanie narosłych dysproporcji w rozwoju poszczególnych regionów, a także ocenę realizacji podjętych działań (M. Noviello).

Mamy nadzieję, że zaprezentowane prace zachęcą Państwa do dalszego pogłębiania tej aktualnej i ważnej problematyki badawczej. Przyczynią się do coraz precyzyjniejszego poznawania przebiegu procesów przemian przestrzennych, których znajomość jest niezbędna dla racjonalnego sterowania tymi procesami w działalności społecznej, gospodarczej, kulturowej i politycznej.

Zachęcamy Państwa do dyskusji oraz dzielenia się swoimi wynikami badań na łamach naszego czasopisma.

Zbigniew Ziolo, Wioletta Kilar